

Dood?

*They were tears, not rain, falling down
From that far celestial crown,
From a once merciful heavenly frown,
Shed over deep-down land and town.
They were tears, not rain, falling down.*

Mijn vader en moeder moesten op die woensdagavond begin oktober 1974 naar een openingsreceptie. Na een zeer lange werkdag was dat, zeker voor mijn vader, een opgave. De jarenlange knecht van groenteman Pietje aan de overkant was een eigen zaak begonnen in een nieuw winkelcentrum. Mijn vader zou drie weken later vijftig worden. Maria was al bezig de voorbereidingsplannen in te vullen; op afstand zelfs, want zij was net begonnen aan de kunstacademie in Utrecht. Mijn moeder was net achtenveertig geworden.

Even na half zeven liep mijn vader mijn slaapkamer in. Hij klopte en keek meteen om de deur.

‘Ik kom even naar de overkant kijken.’

‘Goed, pap.’

Mijn slaapkamer lag aan de voorkant van het huis. Van daaruit kon hij spioneren hoe zijn concurrent-slager aan de overkant zijn etalage had opgemaakt. ‘Hij snapt er godsgeleutige geen klote van,’ bromde hij standaard in zichzelf, maar dan had hij dát tenminste weer even bevestigd. Ik moest altijd lachen als hij dat zei. Hij zuchtte eerst diep en dan kwam het: ‘Hij snapt er ...’ Soms zei ik het meteen na de aankondigingsverzuchting in koor mee. Dan keek hij om en moest hij ook lachen.

Ik zat op 5 atheneum. De kop was van het schooljaar af.

‘Wat ben je aan het lezen?’ vroeg hij.

‘Wierook en tranen.’

‘Waar gaat dat over?’

‘De oorlog. Alle boeken gaan over de oorlog.’

‘Oh ja? Jerry Cotton niet.’

‘Haha. Maar gáát dat dan ergens over?’

‘Dus als het niet over de oorlog gaat, gaat het nergens over?’

‘Als je kijkt naar wat wij moeten lezen, lijkt het daar wel op.’

‘Dan laat maar eens horen. Waar gaat dit dan over in de oorlog?’

‘De Duitsers vallen aan het begin van de oorlog België binnen en iedereen vlucht in paniek richting zee. Het is een uittocht en de lange kolonnes worden vanuit de lucht beschoten en gebombardeerd. Ze worden afgeknald. Een kleine jongen en een meisje van vijftien lopen ook ... Wat is er, pap?’ Mijn vader was op de andere stoel half ineen gezegen met zijn hoofd naar beneden.

‘Wat is er, pap?’ Hij keek gelukkig op. Ik had nog nooit dergelijke sentimenten bij hem gezien. Mijn vader toch niet! Dat was een man! Er sijpelden een paar tranen langs zijn neusvleugels.

‘Daar weet ik alles van, jong. Laat het maar.’

‘Hoe kan dat? Dat was toch in België?’

‘Ik zat toen op kostschool in België, in Diest.’

‘Oh? Dat heb ik nooit geweten.’

‘Het was weekend. Iedereen was naar huis, behalve de directeur. Machiels. Ik had straf en moest blijven. Toen was er in een keer die invasie.’

‘En toen?’

‘Paniek. Vluchten. Tasje pakken en wegwezen.’

‘Hoe?’

‘Machiels had al een auto, een Ford Tudor. We reden in het begin voor de grote stroom uit, richting Duinkerken, maar daar bleken we beter niet naartoe te gaan en bogen we meer af naar Frankrijk. We hebben ons veel moeten verbergen in bossen en op boerderijen. Veel chaos. Veel geluk gehad. Vreselijke dingen gezien, jong. Ook op de terugweg.’

‘Konden jullie weer terug?’

‘Ja, toen die Duitsers (‘Pruüsjé’ zei pa) verder naar de kust waren, maar niet makkelijk. Een paar dagen later. Die Machiels kende België goed, beter dan de Duitsers. Ik vraag me af of ik hier anders gezeten had.’

‘Pap, je moet me meer gaan vertellen.’

‘Ja jong, dat zie ik nu ook. Ik ga naar mam, we moeten naar die nieuwe zaak van die kwibus van hier tegenover.’

‘Dag pap. Tot straks.’

Hij deed de deur naar de gang weer open, keek over zijn schouder. ‘Thomaske,’ zei hij en grijnsde.

Ik hoorde tien minuten later de winkeldeurklingel klinken. Ze gingen kennelijk te voet. Dat was zeker anderhalve kilometer. De auto stond in de garage aan de achterkant. Die namen ze dus niet.

Om half acht ging onverwacht de voordeurbel. Hèhè, wie nu! Ik liep de twee verdiepingen naar beneden, opende de gangdeur naar de winkel en zag mijn moeder staan met links en rechts een agent die haar elk bij een arm hielden. Ik wist genoeg, ze kwam nooit alleen thuis. Ik draaide de sleutel om.

‘Dood?’ Ze zeiden niets, mijn moeder knikte.

De agenten wilden beginnen te praten: ‘Jongeheer Thomas ...’ Ik draaide mezelf om en liep al naar boven. Ik belde ome Piet in Wieërt en zei hem dat hij de rest van de familie van moederskant maar moest inlichten. Ondertussen schoven de agenten op de gang van de woonverdieping, waar de telefoon op een tafeltje stond, achter me langs met mijn moeder naar de woonkamer. Ik wilde die mensen niet horen met hun formeel medelevend gelul. Ze zouden vanzelf wat bij mijn moeder blijven totdat er anderen waren. Mijn stiefoma, de stiefmoeder van mijn vader, die twee huizen verder woonde en zo’n beetje altijd bij ons was, zat in haar stoel sigaretjes te roken. Dus die kwamen ze toch al tegen. Vervolgens belde ik tante Trees en ome Gèr, zus en broer van vader. Ik belde meteen ook begrafenisondernemer John Baggen, de vader van een klasgenoot eerder op de basisschool. Hij vroeg of hij dezelfde avond nog mocht komen. Ik zei dat dat goed was. Ik liep om naar neef Tony van mijn vader, die drie huizen verder een verfzaak had en zei dat als hij van plan was te komen, hij alle bier en wijn die hij in huis had mee moest nemen. Wij hadden zelf ook nog wel wat. Tussen haakjes, begrijp

mij goed, jongelui van vandaag, zelfs supermarkten gingen destijds gewoon om zes uur dicht. Ik belde Theo, vaders knecht. Hij moest normaal een kwartier fietsen maar was er binnen tien minuten. Hij was een bescheiden, beetje introverte man van achteraan in de twintig en stond in de deur voor me te huilen. Binnen een uur zat het hele huis vol.

Broor was nog op de manege, Maria in Utrecht. Dat waren de problemen. Broor zou wel tussen negen en half tien thuiskomen. Ik liet de sleutel op de deur staan, zodat hij moest aanbellen. 's Avonds in het donker gingen we zelden achterom. Voor door de winkel was het makkelijkste dan. Ik zei dat niemand de voordeur mocht opendoen zolang als Broor er nog niet was.

Ome Piet en tante Truus waren er als eersten van de familie uit Wierert en omgeving. Tante Truus was een zus van mijn moeder. Wij waren als gezinnen altijd heel veel met elkaar omgegaan. Ome Piet sprak af dat we samen naar beneden zouden gaan als Broor arriveerde, ook dat ik daarna Maria zou bellen en daarbij absoluut niet zou zeggen dat vader dood was. De gasten aan het raam werden opgedragen op te letten wanneer Broor recht tegenover in de Leeuwenbekstraat opdook.

John Baggen kwam. Ik zette hem aan de grote tafel en verwees hem naar ome Piet en ome Gèr. Zij zouden in ieder geval al de adressen kunnen verschaffen naar weerszijden van de familie, zei ik maar vroeg me tegelijk af wat John Baggen daarmee zou moeten. Er waren al veel mensen. Tony en zijn vrouw Mientje verzorgden de 'gasten'.

'Ik ben van hier in de buurt,' zei John Baggen tegen mijn ooms, 'en ik kende Wil Thomas heel goed, ik kende vader Har zelfs nog, dus ik denk dat we rekening moeten houden met een overvolle kerk.'

Broor stond tegen half tien aan de overkant van de Graaf Huynbaan, klaar om over te steken. Ome Piet en ik gingen gauw naar beneden. Hij wist meteen dat er iets ernstigs op deze doordeweekse avond aan de hand was. Hij had ook al allerlei familievolk voor de ramen waargenomen. Hij kwam binnen met zijn fiets.

'Pap?'

'Ja.'

‘Dood?’

‘Ja.’

Er werd niets meer gezegd. Broor liet zijn fiets los. Die kledderde neer. Broor zakte door zijn knieën en begon onbedaarlijk te huilen. Ik ging naast hem zitten op de grond. Ik kon niet huilen, wilde hem vastpakken. Hij trilde, stond op en rende de trappen op naar zijn kamer.

Een uur later gingen ome Piet en ome Gèr, mijn vaders oudere broer, naar Broor. Ze hadden het eerder geprobeerd maar de deur was op slot. Hij kwam pas naar beneden toen de meeste mensen naar huis waren, dat was vast na twaalf uur. Ondertussen had ik tegen elf uur Maria gebeld, omdat ik schatte dat zij dan niet meer met de trein tot thuis zou kunnen komen. Ik moet een groot verborgen acteertalent zijn, vertelde haar dat onze vader een hartaanval had gehad, dat hij in het ziekenhuis op de intensive care lag maar dat alles nu onder controle was. Ik moest haar van onze vader verbieden nu 's avonds terug te komen, morgenochtend zou vroeg genoeg zijn. Met moeder was alles goed, maar ze was wat overstuur en lag al in bed. Ik vertelde dat ome Piet en tante Truus er waren. Maria vroeg naar één van hen en ik gaf haar ome Piet, die naast me had staan meeluisteren en dus het verhaal sluitend kon bevestigen op zijn manier.

Met alle ooms en tantes en enkele neven en nichten die avond om ons heen, of beter om me heen want mijn moeder telde die avond nog niet echt mee, werd al vooruit gekeken naar de vraag wat met de slagerij te gebeuren stond. Ome Piet was zelf ook van oorsprong slager maar nu meerledig zakenman en hotellier. Ome Gèr had een kleine buurtslagerij een wijk verder, die hij samen met zijn vrouw dreef. Zij waren kinderloos. Als optie werd naar voren gebracht dat knecht Theo de zaak de eerste tijd zou drijven en dat ik van school zou gaan, de slagingsopleiding verkort doen en zo uiteindelijk de slagerij zou overnemen. Ik wist het niet, zag me geen slager worden, wilde schrijver worden of antropoloog of zoiets, of songschrijver. Ik was zeventien.

Met alle ooms en tantes om me heen hoorde ik verhalen over mijn vader die hij zelf nog nooit verteld had, ik vermoedde sterk om opvoedkundige redenen. Daarbij weet ik zeker, dat hij bepaald niet met zichzelf ingenomen was. Hij was zoals hij was. Hij had geen glorieuze verhalen nodig om iets voor te stellen, wellicht had hij ook genoeg minder glorieuze voorvallen gezien of meegemaakt om de behoefte te hebben zichzelf wat op te blazen.

Pietje, de groenteman van schuin tegenover was aangeschoven. Hij was een kleine gedrongen zichtbaar oersterke man met sigaret. Hij moest met elk verhaal huilen, terwijl de man in ons beeld altijd zo'n weerbarstige ijzervreter was geweest. Mijn vader was 's ochtends om vier uur al in touw, groenteman Pietje iets later, om zes uur en 's zaterdags om vijf uur. Ze hadden de voordeur, de winkeldeur, zo vroeg in de ochtend allebei standaard openstaan, koud of niet, waarschijnlijk om af en toe op afstand contact te hebben. Als mijn vader in de winkel bezig was, bijvoorbeeld de gekoelde vitrine vullen met wat hij achter in de worstkeuken had klaargemaakt, of koteletten kappen op het hakblok, en Pietje was de groente- en fruitdisplay buiten voor zijn winkel aan het bouwen, dan riepen ze regelmatig naar elkaar. Of ze liepen beiden tot aan de stoeprand en begonnen een of andere mop of grap, of hadden een zoete inval. Beiden met de sigaret in de mond, beiden aan een kant van de straat. Ze hadden ook kunnen oversteken en naast elkaar staan. Nee, ieder aan zijn kant en dan maar hard praten. Het duurde daarna niet lang of hun schaterlach galmde over de lange nog doodstille provinciale Graaf Huynbaan. Wij hoorden het hoog boven natuurlijk, werden er wakker van, maar het verstoorde de rust in het geheel niet. De vertrouwdeheid was weldadig. Vader en Pietje waren hele goede vrienden geweest, als ze tijd hadden gehad. Ze waren twee echte mannen die pasten in de tijd, ze werkten en ze waren er voor het gezin. Het kwam niet echt in hen op in het weekend samen een biertje te gaan drinken. Dan zouden ze zich onttrekken. Misschien werd hun dat ook zo te verstaan gegeven door hun respectievelijke vrouwen.

De buurman van Pietje was slager Knoops, en diens zaak was loodrecht tegenover onze slagerij gelegen. Mijn vader vond dat Knoops en zijn zoon er helemaal niks van konden. Zij maakten ook weinig zelf. Mijn vader noemde de ouwe Knoops 'Meneer Pastoor' en verleende hem graag de loffelijke toevoeging 'sokkenzuimer'. Wat dat heel precies betekent, weet ik niet. Maar het kwam neer op een ongelooflijke sufferd, en vooral ook een vrek. Het zal zo zijn, maar ik moet zeggen dat zijn zoon, die een halve generatie ouder dan ons was en de slagerij aan de overkant voortzette, later een bijzonder aardige man bleek te zijn.

Tante Trees en ome Gèr, zus en broer van mijn vader, kwamen met een verhaal uit oorlogstijd. Mijn opa had bij aanvang van de oorlog drie naast elkaar gelegen huizen: nummer 96, waar de Thomassen zelf woonden, dat mijn vader en moeder later betrokken en mijn geboortehuis werd; nummer 98 en 100. Nummer 98 en 100 waren verhuurd. Begin jaren 1950 gingen mijn opa en zijn tweede vrouw, die wij als 'oma' zagen, op 100 wonen. Op nummer 98 woonde bij aanvang van de oorlog de familie Franssen: man, vrouw, twee kinderen. Het waren aanvankelijk stille, teruggetrokken mensen. Ze hadden geen waarneembaar contact in de buurt. De man zou ambtenaar zijn geweest. Mijn vader was bij het uitbreken van de oorlog bijna zestien. Gaandeweg echter werd het drukker bij de familie Franssen en luidruchtiger. Niet door de week maar toch zeker een keer per maand in een weekend. Dat wil zeggen, er vonden bijeenkomsten plaats waarbij hard gezongen werd en zeker goed genuttigd. De familie Franssen bleek lid te zijn van de NSB. Mijn opa kwam daar gauw genoeg achter, want behalve dat het mannelijk deel van de bezoekers herkenbare uniformen droeg, betaalde de familie F. geen huur meer. Daarbij werd plotseling veel vlees besteld maar niet betaald. Dit was zo halverwege 1941 begonnen en het begon mijn opa, naar zeggen van mijn tante en oom, een fortuin te kosten.

Mijn vader was sinds het begin van de oorlog van de Belgische kostschool in Diest af, had ervoor op de ambachtsschool gezeten en hielp nu mijn opa in de slagerij. Hij was bepaald geen domme jongen op

school geweest maar iets als studeren in die tijd en onder die omstandigheden was ondenkbaar. Tegen het einde van 1942 plaatste de familie F. een wel erg grote bestelling. Mijn opa kon niet anders dan leveren en zijn zoveelste verlies nemen. Maar mijn vader was het genoeg en hij nam een beslissing buiten mijn opa om. Hij laadde een fietskar vol en dekte het geheel af met een deken of stuk zeil. De kar reed hij achterom naar het goedje van de bureu. Aangekomen riep hij heel hard 'Bestellung!' – op zijn Duits dus. En toen de mensen kwamen en verbaasd het zeil opzij sloegen, lag daar een zware delegatie varkenskoppen. Erbij stond groot op een stuk behangrol geschreven: *Man ist was man isst*. Mijn vader kiepte de kar leeg en keerde met de fiets om. Thuis gierde hij van de pret. Opa, zijn vader, vroeg hem naar het waarom van zijn plezier en toen hem dat duidelijk werd, belde hij à la minute (hij had al zo'n zwarte bakelieten draaitelefoon) dokter Raaijmakers, die al een auto bezat, liet binnen twee minuten door zijn vrouw een koffertje vullen, nam mijn vader bij zijn arm te voet richting de dokter en voerde hem samen met de dokter ogenblikkelijk af naar de Peel. Daar bleef mijn vader tot het einde van de oorlog ondergedoken bij boer Leike Hermans aan de noordkant van Roggel. Uiteraard was daar een compleet bataljon jonge mannen ondergedoken, met name om de Arbeitseinsatz te omzeilen. Dat had mijn vader toch al te wachten gestaan, omdat hij bijna achttien was.

Nooit had mijn vader deze ware toedracht aan ons verteld. Wel dat hij daar ondergedoken had gezeten in wat hij noemde 'de arbeidsdienst'. Tegen het eind van de oorlog was de familie F. op een nacht plotseling verdwenen. Niettemin had opa tussen 1942 en 1945 én naar de huur kunnen fluiten én gigantische hoeveelheden vlees gratis moeten leveren. Er is een verhaal, niet door mijn oom en tante verteld, dat vader en zoon F. niet lang daarna door een aantal mannen bij hun gortje werden gepakt, genarcotiseerd en door een dokter heel vakkundig en klinisch procreatief 'unfähig' werden gemaakt.

Het huis van 98 werd na de oorlog weer verhuurd, en nu normaal. Mijn vader werd in 1950 uitgeroepen tot Prins Carnaval van Glunder.

Hij was wat je noemt een 'gever'. Als prins zal hij vast een officiële lijfspreuk hebben gehad, maar hij hield niet van al te veel gebral in speeches en zodoende kreeg zijn officieuze lijfspreuk al snel een 'shortcut': 'Rundje veur de zaak!' Toen na de Carnaval de rekeningen bij mijn opa binnendruppelden, riep hij wanhopig tegen zijn zoon: 'Je hebt me godverdomme een huis gekost!' Daarop besloot hij het vermaledijde huis van nummer 98 ogenblikkelijk te verkopen, om de carnavalsrekeningen goeddeels te kunnen betalen. Terwijl we nu op de sterfavond van mijn vader met de hele familie op de woonverdieping van 96 zaten, ontvouwde zich in de S.O.S.-bar op 98, een homobar avant la lettre, een heleboel nichterig gegil op *Mississippi* van Pussycat. Het is nooit wat geworden met dat huis, nu zelfs nog niet.

Broor kwam later naar beneden en nam in de keuken iets te eten en drinken. Enkele ooms en tantes ontfermden zich over hem. Nadat iedereen diep in de nacht weg was, gingen we bij toeval tegelijk naar onze kamers. Broor moest in december nog veertien worden. Toen hij zijn deur opende om zijn kamer binnen te gaan, zei ik: 'Broor!' Hij stopte en keek om, klink al in de hand. 'We moeten de naam Thomas hooghouden. Dat moeten we doen voor pap.' Ofschoon zijn ogen rood waren en dieper dan ooit in zijn oogkassen lagen, keek hij me volkomen onbewogen aan, althans zo leek het. De pijn van zijn vaders dood, van zijn levensmaat, naar wiens beeld en gelijkenis hij gemaakt was, had iets in zijn gezicht definitief veranderd. Zijn ogen! Als hij gericht naar iemand of iets keek, leek iets van áchter zijn ogen mee te kijken. Hij was verstomd nu, verdoofd, verslagen, verlamd, versteend. De levensader met zijn vader was gebroken. Hij zou zijn leven vanaf dat moment ogenschijnlijk totaal onbekommerd, ongeremd, vrolijk en vooral ook onverschillig volvoeren. Maar hij ging verder door het leven met een inwaartse blik, een 'inward eye'. Alleen wie hem kende, zag het. De verdoofde pijn, de verlamming, de fatalistische onverschilligheid was van binnenuit achter op zijn netvlies verweven. Wijzer maar triester, inderdaad. Zijn lotsgang zou een steeds meer vernauwende weg, een pad,

een spoor recht naar de horizon zijn, niet de horizon vóór hem maar die achter hem. De weg van de vergetelheid naar dat kortste punt van verlossing.

‘We heten Thomas,’ zei ik.

Hij keek om naar mij: onbereikbaar. Ik keek terug, zei niets meer, moest slikken. Even leek er zich een vraag te tekenen in Broors aangezicht. Hij drukte de deurklink naar beneden en liep zijn kamer in.

Toen Maria de volgende ochtend, met een vriend die haar vanuit Utrecht zuidwaarts had gereden, in de winkel stond, donderde Broor het trappenhuis af, vloog de winkel in en gebod Maria op zeer verontwaardigde toon: ‘En jij gaat niet meer weg!’ Maria wist echter nog niets en was volkomen verbouwereerd. Ome Piet en tante Truus waren namelijk ook weer vroeg gekomen en stonden haar op te wachten. We hadden ons in de klokkenkamer geposteerd, zodat we haar meteen konden opvangen als ze voor de deur zou staan. Ze keek vliegensvlug van de één naar de ander en ook zij wist het zonder woorden: ‘Pap is dood,’ zei ze.

In de loop van die donderdag werd de uitvaart verder geregeld, ook de tekst op het kaartje, die Maria schreef. Maar eerst onlangs werd me van verschillende zijden duidelijk gemaakt dat ik tussen de bedrijven door op de woensdagavond al het grootste deel besproken en bepaald had met John Baggen en daarbij ome Piet en mijn moeder slechts als klankborden had gebruikt. Tot voor kort was ik ook het grootste deel van de gebeurtenissen op die woensdag en donderdag kwijt geweest. Ik weet bijvoorbeeld niets meer van Maria’s reactie, en we hebben daar nooit meer over gesproken. Wat mij wel altijd was bijgebleven, is het feit dat ik op donderdagavond een acute blindedarmontsteking kreeg, die pas zaterdagmiddag als zodanig werd gediagnostiseerd. Daarna werd ik binnen een uur geopereerd.

Een blindedarmoperatie stelde in die tijd nog wat voor, vermoed ik. In ieder geval was de jaap in de onderbuik een indrukwekkende. De begrafenis van mijn vader zou maandag plaatsvinden. Bepaald werd dat ik dan nog lang niet het ziekenhuis uit zou mogen, pas na een week.

Tegenwoordig moeten ze je komen ophalen als je nog onder narcose bent. Pitten kun je thuis ook wel.

Ik was stiekem niet van plan me bij het doktersverdict neer te leggen. Op zaterdagavond was ik geopereerd, op zondagochtend stond ik al voorzichtig naast mijn bed. De wond trok weliswaar enorm en ik stond daardoor nog gebogen, maar de eerste aanzet was er. Op maandagochtend kleepte ik me met enige moeite aan en mogelijk dankzij de sterk ontwikkelde verstopperjesvaardigheden lukte het op zeker moment langs de muur van de gang weg te schuifelen richting lift en zelfs naar buiten te komen. Maar daar wist ik het niet direct meer. Het was akelig koud voor begin oktober, ik moest stenen trappen af, daarna drie kilometer naar huis lopen of een auto aanhouden. Maar dan zou ik me zelf moeten verraden. Inmiddels was ik op de afdeling al als vermist gesignaleerd en het duurde niet zo lang of er vlogen een paar verpleegsters vanuit de ziekenhuishal op me af.

Die dag werd mij gezelschap gehouden door een soort tante met de naam Tante Hannie die wel heel lief en onderhoudend was, en die ik ook altijd leuk had gevonden, maar de lengte van de uren die dag, de minuten, de seconden heb ik nooit meer kunnen terughalen. Ik weet het, maar kan het me niet meer herinneren. Wel het avondspreekuur, dat wel. Ook Broor 's middags, maar dat was heel wat fijner. Hij was van de koffietafel weggelopen en plofte bij me op bed. Het was idioot druk geweest, zei hij. De mis had pas een half uur later kunnen beginnen. Eigenlijk was de kerk te klein geweest, en het was goddomme toch een grote kerk, die kerk van 'het centenbekske'. Broor vertelde dat ik eigenlijk niks gemist had. De dienst was nauwelijks anders geweest dan anders. De pastoor had alleen af en toe gezegd dat we daar bij elkaar waren voor Wil Thomas. 'Nou, dat wisten we al,' vond Broor. In de preek had hij gezegd dat er nog nooit zoveel mensen in de kerk waren geweest. Broor vertelde dat hij toen pastoor wilde voorstellen dat mijn vader misschien best nog wel een paar keer kon doodgaan, als hij de kerk vol wilde krijgen. En dat de pastoor had gezegd dat pap dan toch wel een bijzonder iemand moest zijn geweest. 'Ja, en dat wisten we ook

al, hè Har?’ Ik moest een beetje lachen. Die Broor! We waren even stil, tante Hannie ook.

Na een tijdje voegde Broor toe dat de pastoor helemaal niet gezegd had dat ik ook nog bestond en nu in het ziekenhuis lag. Hij was er duidelijk nog kwaad om. ‘Dae sjtieëve achtereuver!’ schold hij in zichzelf. Het was een loffelijk toevoeging die mijn vader wel eens gebruikte voor iemand met beperkte motoriek, maar ook voor iemand die hij als het ware stijf in zijn hoofd vond: Die stijve achterover, die zeikerd. Ik dacht aan de pastoor. Aan beide kenmerken voldeed hij inderdaad perfect. Ik moest lachen. Toen Broor zag dat ik er wat vrolijker van werd, had hij nog wel een scheldvariant paraat: ‘Die verrèkte fieën reet!’ Hij wachtte op mijn reactie en had er ondeugende lol in om een van de gevleugelde uitspraken van onze vader te echoën. Een ‘fieën reet’ is vrij vertaald een dichtgeknepen reet, maar staat voor benepenheid, schijnheiligheid ook, en je stelt er je een man bij voor die met zo’n dichtgeknepen kont zich voortbeweegt.

Toen er enkele andere mensen de ziekenhuiskamer binnenkwamen, vertrok Broor weer.

‘Dag Thomas,’ zei hij.

‘Dag Raoul,’ zei ik.

Maar Broor had niet verteld wat Maria mij later die middag vertelde, namelijk dat hij onmiddellijk na de preek was opgestaan en recht naar het kathedr met de microfoon was gelopen en vader in de kist had toesproken, in het dialect, zoals hij natuurlijk altijd met vader sprak.

‘Pap, meneer pastoor is vergeten te zeggen dat Har er niet bij is omdat hij in het ziekenhuis ligt. Hij mag er niet uit. Har heeft eerst alles geregeld voor jou en toen werd hij ziek. Hij wordt wel weer beter. Ze hebben zijn blinde vink, eh darm, eruit gehaald. Je krijgt de groeten. Maria zegt dadelijk nog van alles over je maar ik vind het oerstom dat je zomaar voor altijd bent weggegaan en dat je me niks hebt gezegd. Ik weet nu “gaaruit” niet meer waar ik je moet zoeken.’

Maria was aan mijn ziekenhuisbed nog helemaal stuk van Broors 'speech'. Ze moest wel weer gauw naar huis. Het huis zat vol. Maar ze beloofde die avond nog terug te komen.

Het avondspreekuur zou ik echter nooit meer vergeten, maar niet vanwege Maria.